

สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21

LEARNING MANAGEMENT COMPETENCIES OF SOCIAL STUDIES TEACHERS IN THE 21st CENTURY

¹พูลศักดิ์ หอมสมบัติ, ²พระใบฎีกาสุพจน์ ตปสีโล, ³บรยวัธน์ ฝางคำ,
⁴สุพิมล ศรศักดิ์ และ ⁵พระครูวินัยธรพัยคอรุณ ปณญาโฬ

¹Poolsak Homsombat, ²Phrabaidika Suphot Tabaselo, ³Banyawat Fangkham,
⁴Supimol Sornsakda and ⁵Phrakhruwinaithorn Payakarun Panyaphalo

มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย, ประเทศไทย
Mahachulalongkornrajavidyalaya University, Thailand.

¹sak_mcu@hotmail.com

Received July 10, 2022; Revised November 2, 2022; Accepted December 1, 2022

บทคัดย่อ

การจัดการเรียนรู้ในอดีตจนถึงปัจจุบันมีรูปแบบที่หลากหลายและรูปแบบการจัดการเรียนรู้นั้นมีความสำคัญต่อการส่งเสริมให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาตนเองเต็มตามศักยภาพ การเลือกรูปแบบการจัดการเรียนรู้ที่มีความชัดเจนเหมาะสมกับผู้เรียนจะช่วยให้ผู้เรียนสามารถเรียนรู้และพัฒนาตนเองได้ ซึ่งการจัดการเรียนรู้ในปัจจุบันได้รับอิทธิพลจากวิทยาการที่หลากหลายและความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศ ธรรมชาติการเรียนรู้ของผู้เรียนมีความไวต่อข้อมูลข่าวสารและการเปลี่ยนแปลง ครูผู้สอนสังคมศึกษาจึงต้องปรับความคิดเปลี่ยนแปลงวิธีการและประเมินการ

---

¹ อาจารย์, สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร., สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์. ดร., สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

⁵ อาจารย์, สาขาวิชาสังคมศึกษา มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย วิทยาเขตอุบลราชธานี

เรียนรู้ของตนเองอย่างต่อเนื่องเพื่อให้สนองต่อการพัฒนาคุณภาพการศึกษาในยุคของการแข่งขันด้านศักยภาพผู้เรียน ดังนั้นบทความวิชาการนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อนำเสนอแนวคิดและแนวทางการพัฒนาสมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของผู้สอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ซึ่งจะเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในยุคสมัยใหม่ของผู้สอนเพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึกและเห็นคุณค่าแท้ของการเรียนรู้ อันได้แก่พฤติกรรมเกี่ยวกับสติปัญญา ความคิด ความสามารถในการคิด เรื่องราวต่าง ๆ อย่างมีประสิทธิภาพ โดยใช้สมรรถนะการจัดการเรียนรู้และวิธีการสอนทางพระพุทธศาสนาที่สำคัญ เป็นแนวทางในการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ดังนี้ 1) การเสริมสร้างทักษะ 4Cs 2) การเสริมสร้างทักษะ C-Teacher และ 3) การบูรณาการพุทธวิธีการสอนกับการสอนสังคมศึกษา

คำสำคัญ: สมรรถนะการจัดการเรียนรู้; สังคมศึกษา; ศตวรรษที่ 21

Abstract

The patterns of learning management vary from the past to present time. The format of learning management is vital to promote the learners to cultivate their entire capacities. The lucid and appropriate pattern of learning management helps learners acquire their learning and cultivate the self-development. The current learning management has been influenced by various sciences and the advanced information technology. The learning nature of learners is sensitive to information and change. Social Studies teachers therefore change their mindsets, adjust their ways of instruction and assess their learning continually in order to respond to the development of educational quality in the era of learners' competence competition. The objective of this article is aimed to propose concepts and guidelines for develop the competence of Social Studies teachers' learning management in the 21st century. The teachers' newly patterns of Social Studies learning management are introduced in order to cultivate learners of deep learning and worth of learning in regard to intellectual behaviors, thoughts, and capacities to think effectively. The following learning management competencies and Buddhist teaching method are the salient guidelines for Social Studies learning management in the 21st century are as follows: 1) 4Cs skills, 2) C-Teacher skills, and 3) The integration of Buddhist teaching method and teaching of Social Studies.

Keywords: Learning management competencies; Social Studies; 21st century

บทนำ

อิทธิพลของเทคโนโลยียุคศตวรรษที่ 21 มีบทบาทสำคัญในการกำหนดพฤติกรรมของมนุษย์ อันเป็นการหล่อหลอมให้บุคคลมีค่านิยมวัตถุนิยมและบริโภคนิยมมากขึ้น ซึ่งอาจนำไปสู่การประพฤติปฏิบัติที่เบี่ยงเบนไปจากมาตรฐานของสังคม จนเกิดปัญหาสังคมไร้ระเบียบ บุคคลขาดคุณธรรมและจริยธรรมด้านความรับผิดชอบในหน้าที่ต่อตนเองและผู้อื่นในสังคม ความเปลี่ยนแปลงและความเจริญก้าวหน้าของเทคโนโลยีสมัยใหม่ เป็นส่วนสำคัญที่ทำให้คนในสังคมต้องปรับปรุงและพัฒนาตนเองให้ทันต่อการเปลี่ยนแปลงทั้งหลาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งทางการศึกษาต้องปรับปรุงเพื่อให้คนมีความรู้ความสามารถให้สอดคล้องกับสภาพการณ์ต่าง ๆ ที่เกิดขึ้น ด้วยเหตุนี้ นักการศึกษา จึงได้พยายามปรับปรุงหลักสูตรในระดับต่าง ๆ ให้ได้มาตรฐาน เพื่อเป็นหลักในการนำไปใช้แก้ปัญหาและดำเนินชีวิตในสังคมที่เปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา

สังคมศึกษาเป็นวิชาที่มีการบูรณาการเนื้อหาแบบสหวิทยาการอยู่แล้วโดยธรรมชาติ เนื่องจากมีเนื้อหาที่ครอบคลุมศาสตร์ในสาขาวิชาต่าง ๆ อย่างกว้างขวาง อาทิ สังคมศาสตร์ มนุษยศาสตร์ คณิตศาสตร์ วิทยาศาสตร์ธรรมชาติ เป็นต้น โดยผ่านการใช้แหล่งข้อมูลในการจัดรูปแบบกิจกรรมการเรียนการสอนและการเรียนรู้ที่หลากหลาย การเรียนการสอนในกลุ่มวิชาสังคมศึกษาสามารถบูรณาการได้ทั้งในส่วนของเนื้อหาจากศาสตร์ต่าง ๆ ประสบการณ์จากชีวิตจริง ทั้งที่ต่างเวลา ต่างพื้นที่ ต่างสังคม ต่างวัฒนธรรม ที่สามารถเชื่อมโยงองค์ความรู้จากอดีต ปัจจุบัน และแนวโน้มของอนาคต ทั้งยังสามารถบูรณาการด้านการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนและการใช้สื่อหรือนวัตกรรมการเรียนการสอนได้อย่างไร้ขีดจำกัดวิชาสังคมศึกษายังสามารถบูรณาการข้ามหลักสูตรได้เป็นอย่างดี ไม่ว่าจะเป็นภาษาไทย ภาษาต่างประเทศ ศิลปศึกษา และอื่น ๆ ที่จะช่วยสร้างเสริมประสบการณ์ชีวิตให้แก่ผู้เรียนพัฒนาเจตคติและมีพฤติกรรมที่ดีต่อตนเองและสังคม ซึ่งหากครูผู้สอนวิชาสังคมศึกษาเป็นผู้มีความใฝ่รู้ กระตือรือร้นสนใจและพัฒนาตนเองในด้านการสอน อยู่เสมอ ก็จะช่วยเพิ่มพูนบทบาทความสำคัญของครูสอนสังคมและช่วยต่อยอดถึงลักษณะเด่นของวิชาสังคมศึกษาในด้านของความเป็นศาสตร์แห่งการบูรณาการอย่างแท้จริง (โชตรัศมี จันทน์สุนทร, 2551 : 16)

ทักษะในศตวรรษที่ 21 (21st Century Skills) เป็นทักษะที่จำเป็นต่อผู้เรียนสำหรับการดำรงชีวิตในยุคของการเติบโตทางเศรษฐกิจของโลกปัจจุบัน ได้แก่ ทักษะด้านการเรียนรู้และนวัตกรรม ทักษะสารสนเทศ สื่อและเทคโนโลยี และทักษะชีวิตและอาชีพ (Partnership for 21st Century Skills-P21 : Online) ดังนั้นการจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษาซึ่งเป็นรายวิชาหนึ่งที่มีความสำคัญอย่างยิ่งในการพัฒนาสมรรถนะของผู้เรียนให้สามารถเรียนรู้การดำรงชีวิตอยู่ในสังคม

และการอยู่ร่วมกับบุคคลอื่นได้อย่างมีความสุข ตลอดจนสามารถนำเอาความรู้ความเข้าใจนั้นไปปรับใช้ให้เข้ากับสภาพสังคมที่แปรเปลี่ยนได้อย่างเหมาะสม สมดุล และยั่งยืน จุดมุ่งหมายสำคัญของรายวิชาสังคมศึกษาโดยส่วนใหญ่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนได้มีทักษะต่าง ๆ เช่น ทักษะ ทางสังคม ทักษะการคิด ทักษะการตัดสินใจ และทักษะการแก้ปัญหาที่ใช้ในการดำเนินชีวิตของผู้เรียนให้สอดคล้องกับความต้องการของสังคมในการสร้างพลเมืองดีของประเทศอันเป็นรากฐานของพลโลกต่อไป ดังนั้น การจัดการเรียนรู้วิชาสังคมศึกษา หรือสาระการเรียนรู้สังคมสังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม จึงต้องใช้วิธีการเรียนรู้ที่จะช่วยสร้างเสริมเติมเต็มประสบการณ์ให้ผู้เรียนได้ใช้สติปัญญา ความรู้ ความคิด ความสามารถ ทักษะ ค่านิยมและเจตคติที่ดี ตลอดจนต้องจัดให้เหมาะสมกับวัย และวุฒิภาวะของผู้เรียนให้ผู้เรียนมีส่วนร่วมจัดการเรียนรู้ของตนเอง พัฒนาและขยายความคิดของตนเองจากความรู้ที่ได้เรียน จึงเป็นงานที่สำคัญของครูสังคมศึกษาในการปลูกฝังและยกระดับคุณภาพที่ดีในผู้เรียน โดยการให้แนวทางที่หลากหลายในการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียน (วิภาพรรณ พินลา, 2561 : 2185-2186)

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาจึงเป็นปัจจัยสำคัญในการพัฒนาคนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาประเทศทั้งด้านเศรษฐกิจ สังคม การเมือง การปกครอง และเมื่อปัจจุบันโลกเข้าสู่ยุคศตวรรษที่ 21 จึงส่งผลให้เป็นสังคมแห่งยุคโลกาภิวัตน์ที่มีการเปลี่ยนแปลงรวดเร็วและรุนแรงเพิ่มมากขึ้น การจัดการศึกษาจึงมีบทบาทสำคัญในการจัดกระบวนการเรียนรู้ให้เท่าทันและพร้อมรับการเปลี่ยนแปลงทั้งตัวผู้เรียนและครูผู้สอน เพื่อส่งเสริมและพัฒนาคนให้มีคุณภาพ โดยเน้นคุณธรรมนำความรู้ มีความพร้อมทั้งด้านร่างกาย สติปัญญา คุณธรรม จริยธรรมและอารมณ์ สามารถแก้ไขปัญหา มีทักษะในการคิด มีความมั่นคงในการดำรงชีวิตอย่างมีศักดิ์ศรีและอยู่ร่วมกันอย่างสงบสุข เพราะทักษะการคิด เป็นรากฐานสำคัญของการตัดสินใจในการแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นในการดำเนินชีวิตของมนุษย์ โดยเฉพาะอย่างยิ่ง ทักษะการคิดอย่างมีวิจารณญาณท่ามกลางข้อมูลข่าวสารที่มีมากมายในปัจจุบัน มีบทบาทหน้าที่สำคัญในการกลั่นกรองข้อมูลที่ว่านั้นและใช้เป็นเครื่องในการคิดพิจารณาไตร่ตรองเกี่ยวกับข้อมูลหรือสถานการณ์ที่เป็นปัญหาอย่างรอบคอบ อันนำไปสู่การสรุปอย่างสมเหตุสมผลต่อไป

การจัดการเรียนรู้

การจัดการเรียนรู้เป็นการตั้งใจกระทำให้เกิดการเรียนรู้ การจัดการเรียนรู้ที่ตีพิมพ์ทำให้เกิดการเรียนรู้ที่ดี ผู้สอนเป็นผู้ที่มีบทบาทสำคัญในการทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ผู้สอนที่สอนอย่างมีหลักการ มีความรู้และมีทักษะ จะช่วยให้ผู้เรียน เรียนอย่างมีความหมาย และมีคุณค่าโดยเฉพาะ

อย่างยิ่งในปัจจุบันนี้กระบวนการเรียนรู้มีได้จำกัดว่าจะต้องเกิดขึ้นเฉพาะในห้องเรียนเท่านั้น ดังนั้นการจัดการเรียนรู้ หรือที่เรียกกันว่า การจัดกิจกรรมการเรียนรู้ จึงเป็นสิ่งที่สำคัญอย่างยิ่งที่ผู้สอนจะต้องเรียนรู้ให้เข้าใจและนำไปปฏิบัติได้อย่างถูกต้องและสัมฤทธิ์ผล

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 สรุปลการจัดการเรียนรู้ที่ยอมรับว่าบุคคลหรือผู้เรียนมีความแตกต่างกัน และทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ ดังนั้นในการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ ผู้จัดการเรียนรู้ควรมีความเชื่อพื้นฐานอย่างน้อย 3 ประการ คือ เชื่อว่าทุกคนมีความแตกต่างกัน เชื่อว่าทุกคนสามารถเรียนรู้ได้ และเชื่อว่าการเรียนรู้เกิดได้ทุกที่ ทุกเวลาการศึกษาในศตวรรษที่ 21 เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ เน้นการสืบค้น เน้นงานที่มีปฏิสัมพันธ์ บทเรียนที่มีความยืดหยุ่น เคารพคุณค่าของความแตกต่างอย่างหลากหลาย ให้การเรียนรู้ที่มีการส่งเสริมสนับสนุนผู้เรียน ประเด็นสำคัญของอาจารย์ยุคใหม่ ต้องไม่เน้นที่“การสอน” แต่ทำหน้าที่สร้างแรงบันดาลใจให้เกิดขึ้น ในตัวของผู้เรียน เน้นการออกแบบกระบวนการเรียนรู้ เป็นผู้ชี้แนะการเรียนรู้ ในด้านเนื้อหาสาระสำคัญที่ใช้ในการจัดการเรียนรู้สำหรับศตวรรษที่ 21 จะยึดหลัก 3Rs ประกอบด้วย การอ่าน การเขียน และมีความรอบรู้ในด้านคณิตศาสตร์ (Reading, Writing and Arithmetic) และหลัก 4Cs ประกอบด้วย 1) การคิดแบบมีวิจารณญาณ (Critical Thinking) คือ มีความสามารถในการคิดวิเคราะห์ คิดอย่างมีเหตุผลและต้องสามารถตัดสินคุณค่าของสิ่งที่คิดนั้นด้วย 2) การสื่อสาร (Communication) คือต้องมีความสามารถใช้ศัพท์ใช้ภาษา ใช้ ICT และใช้จิตวิทยาเพื่อสื่อสารกับผู้อื่นให้ประสบความสำเร็จได้ 3) การทำงานร่วมกัน (Collaboration) คือ มีความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ 4) การสร้างสรรค์ (Creativity) คือ มีความสามารถในการจินตนาการเพื่อสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ อันจะนำไปสู่สิ่งใหม่หรือความคิดใหม่ๆ วิธีการใหม่ๆ ที่เรียกว่า นวัตกรรม (Innovation) การคิดวิเคราะห์และการแก้ปัญหา การติดต่อสื่อสาร ความคิดสร้างสรรค์เพื่อการดำรงชีวิตในศตวรรษที่ 21 ที่ผู้สอนสอนไม่ได้ ผู้เรียนต้องเรียนเองหรือพูดใหม่ว่าผู้สอน ต้องไม่สอนแต่ต้องออกแบบการเรียนรู้ และอำนวยความสะดวก ในการเรียนรู้ ให้นักเรียนเรียนรู้จากการเรียนแบบลงมือทำ คิดแก้ปัญหาด้วยตนเอง โดยมีผู้สอนคอยให้คำปรึกษาแนะนำแล้วการเรียนรู้ก็จะเกิดจากภายในใจและสมองของตนเองการเรียนรู้แบบนี้เรียกว่า PBL (Problem-Based Learning) (สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ, 2542)

การเรียนรู้ (Learning) เป็นกระบวนการที่บุคคลเกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรม การพัฒนาความคิดและความสามารถ โดยอาศัยประสบการณ์และปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้เรียนและสิ่งแวดล้อมมี 3 ด้าน ดังนี้ (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี, 2557 : 8-14)

1. ด้านพุทธิพิสัย (Cognitive Domain) หมายถึงพัฒนาการด้านสติปัญญาและความคิด โดยแบ่งออกเป็น 6 ระดับ ดังนี้ 1) ความรู้ (Knowledge) หมายถึง ความสามารถในการที่จะจดจำ และระลึกได้เกี่ยวกับความรู้ที่ได้รับไปแล้ว 2) ความเข้าใจ (Comprehension) สามารถให้ความหมาย แปล สรุป หรือเขียนเนื้อหาที่กำหนดใหม่ได้ โดยที่สาระหลักไม่เปลี่ยนแปลง 3) การนำไปใช้ (Application) สามารถนำวัสดุ วิธีการ ทฤษฎี แนวคิด มาใช้ในสถานการณ์ที่แตกต่างจากที่ได้เรียนรู้มา 4) การวิเคราะห์ (Analysis) สามารถแยก จำแนก องค์ประกอบที่สลับซับซ้อน ออกเป็นส่วนๆ ให้เห็นความสัมพันธ์ระหว่างส่วนย่อยต่างๆ 5) การสังเคราะห์ (Synthesis) หมายถึง ความสามารถในการรวบรวม หรือนำองค์ประกอบหรือส่วนต่างๆ เข้ามารวมกัน เพื่อให้เกิดเรื่องใหม่หรือสิ่งใหม่ 6) การประเมินค่า (Evaluation) สามารถตัดสิน ติราคาคุณภาพของสิ่งต่างๆ โดยมี เกณฑ์หรือมาตรฐานเป็นเครื่องตัดสิน เช่น การตัดสินกีฬา ตัดสินคดี หรือประเมินว่าสิ่งนั้นดี ไม่ดี ถูกต้องหรือไม่ โดยประมวลมาจากความรู้ทั้งหมดที่มี

2. ด้านจิตพิสัย (Affective Domain) หมายถึงพัฒนาการทางด้านความรู้สึกนึกคิด ความสนใจ ค่านิยม ความซาบซึ้ง การปรับตัวและเจตคติต่างๆ

3. ด้านทักษะพิสัย (Psychomotor Domain) หมายถึงการพัฒนาทักษะในทางปฏิบัติ ได้แก่ทักษะในการใช้อวัยวะต่างๆ เช่น การเคลื่อนไหว การลงมือทำงาน การทำการทดลอง จะเห็นได้ว่าการจัดการเรียนรู้มีความสำคัญเพราะเปรียบเสมือนเครื่องมือที่ส่งเสริมให้ผู้เรียนรักการเรียน ตั้งใจเรียน และเกิดการเรียนรู้ขึ้น การเรียนของผู้เรียนจะไปสู่จุดหมายปลายทาง คือ ความสำเร็จในชีวิตหรือไม่เพียงใดนั้น ย่อมขึ้นอยู่กับการจัดการเรียนรู้ที่ดีของผู้สอน หรือผู้สอนด้วยเช่นกัน

หากผู้สอนรู้จักเลือกใช้วิธีการจัดการเรียนรู้ที่ดีและเหมาะสมแล้ว ย่อมจะมีผลดีต่อการเรียนของผู้เรียนดังนี้ ดังนี้ 1) มีความรู้และความเข้าใจในเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้ 2) เกิดทักษะหรือมีความชำนาญในเนื้อหาวิชา หรือกิจกรรมที่เรียนรู้ 3) เกิดทัศนคติที่ดีต่อสิ่งที่เรียน 4) สามารถนำความรู้ที่ได้ไปประยุกต์ใช้ในชีวิตประจำวันได้ และ 5) สามารถนำความรู้ไปศึกษาหาความรู้เพิ่มเติมต่อไปอีกได้ ซึ่งการที่ผู้สอนจะส่งเสริมให้ผู้เรียนมีความเจริญงอกงามในทุกๆ ด้าน ทั้งทางด้านร่างกาย อารมณ์ สังคม และสติปัญญานั้น การส่งเสริมที่ดีที่สุดก็คือการให้การศึกษามาก (สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรมราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี, 2557 : 8-14)

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษา

หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551 ได้กำหนดสาระการเรียนรู้ไว้ 8 กลุ่ม (กระทรวงศึกษาธิการ, 2552 : 1-5) ดังนี้คือ 1) ภาษาไทย 2) คณิตศาสตร์ 3) วิทยาศาสตร์ 4) สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรม 5) สุขศึกษาและพลศึกษา 6) ศิลปะ 7) การงานอาชีพและเทคโนโลยี และ 8) ภาษาต่างประเทศ และยังประกอบไปด้วยกิจกรรมพัฒนาผู้เรียนซึ่งได้แบ่งออกเป็น 2 ลักษณะ คือกิจกรรมแนะแนว และกิจกรรมนักเรียน ซึ่งกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ต้องศึกษาตลอดจำนวน 12 ปีการศึกษา ตั้งแต่ระดับประถมศึกษาจนถึงระดับมัธยมศึกษาตอนปลาย เป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ประกอบด้วยหลายแขนงศึกษา จึงมีลักษณะเป็นสหวิทยาการ โดยนำวิทยาการจากแขนงวิชาต่างๆ ในสาขาสังคมศาสตร์มาหลอมรวมกันเข้าเป็นหนึ่งเดียว ได้แก่ ภูมิศาสตร์ ประวัติศาสตร์ เศรษฐศาสตร์ นิติศาสตร์ จริยธรรม ประชากรศึกษา สิ่งแวดล้อมศึกษา รัฐศาสตร์ สังคมวิทยา ปรัชญาและศาสนา ดังนั้นจึงเป็นกลุ่มสาระการเรียนรู้ที่ถูกรื้อแบบมาเพื่อส่งเสริมศักยภาพความเป็นพลเมืองดีให้แก่ผู้เรียนทุกคนที่เป็นเยาวชนของชาติ โดยสาระที่เป็นองค์ความรู้รวมของกลุ่มสังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม จะประกอบไปด้วยข้อมูลทางวิทยาการเหล่านี้ ได้แก่ สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรมและการดำเนินชีวิตในสังคม สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ และสาระที่ 5 ภูมิศาสตร์

การจัดการเรียนรู้สาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม

สาระที่เป็นองค์ความรู้ของกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนาและวัฒนธรรม (สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา, 2551 : 2-5) ประกอบด้วย

สาระที่ 1 ศาสนา ศิลปกรรม จริยธรรม เป็นสาระที่เน้นความเข้าใจประวัติความสำคัญ หลักธรรมของพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ และสามารถนำหลักธรรมของศาสนา มาเป็นหลักปฏิบัติในการอยู่ร่วมกัน ยึดมั่นในศีลธรรม การกระทำความดี มีค่านิยมที่ดีงาม และศรัทธาในพระพุทธศาสนา หรือศาสนาที่ตนนับถือ ประพฤติ ปฏิบัติตนตามหลักธรรม และศาสนพิธีของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ ค่านิยมที่ดีงาม และสามารถนำไปประยุกต์ใช้ ในการพัฒนาตน บำเพ็ญประโยชน์ต่อสังคม สิ่งแวดล้อมเพื่อการอยู่ร่วมกันได้อย่างสันติสุข ซึ่งประกอบด้วย มาตรฐาน ส 1.1 รู้ และเข้าใจประวัติ ความสำคัญ ศาสนา หลักธรรมของพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือและศาสนาอื่น มีศรัทธาที่ถูกต้อง ยึดมั่น และปฏิบัติตามหลักธรรม เพื่ออยู่

ร่วมกันอย่างสันติสุข และ มาตรฐาน ส 1.2 เข้าใจ ตระหนักและปฏิบัติตนเป็นศาสนิกชนที่ดี และ
 อารงรักษาพระพุทธศาสนาหรือศาสนาที่ตนนับถือ

สาระที่ 2 หน้าที่พลเมือง วัฒนธรรม และการดำเนินชีวิตในสังคม เป็นสาระที่เน้นการ
 ปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็นพลเมืองดีตามกฎหมาย ประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่
 ร่วมกันในสังคมไทยและสังคมโลกอย่างสันติสุขมีความเข้าใจระบบการเมืองการปกครองในสังคม
 ปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธาและอารงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์
 ทรงเป็นประมุข ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส 2.1 เข้าใจและปฏิบัติตนตามหน้าที่ของการเป็น
 พลเมืองดี มีค่านิยมที่ดีงาม และอารงรักษาประเพณีและวัฒนธรรมไทย ดำรงชีวิตอยู่ร่วมกันใน
 สังคมไทย และ สังคมโลกอย่างสันติสุข และมาตรฐาน ส 2.2 เข้าใจระบบการเมืองการปกครองใน
 สังคมปัจจุบัน ยึดมั่น ศรัทธา และอารงรักษาไว้ซึ่งการปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมี
 พระมหากษัตริย์ทรงเป็นประมุข

สาระที่ 3 เศรษฐศาสตร์ เป็นสาระที่เน้นความเข้าใจและสามารถบริหารจัดการ
 ทรัพยากรในการผลิต และการบริโภค การใช้ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพ และ
 คุ่มค่า รวมทั้งเศรษฐกิจอย่างพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ เข้าใจระบบ และสถาบัน
 ทางเศรษฐกิจต่าง ความสัมพันธ์ของระบบ เศรษฐกิจ และความจำเป็นของการร่วมมือกันทาง
 เศรษฐกิจในสังคมโลก ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส.3.1 เข้าใจและสามารถบริหารจัดการทรัพยากร
 ในการผลิตและการบริโภคการใช้ ทรัพยากรที่มีอยู่จำกัดได้อย่างมีประสิทธิภาพและคุ้มค่า รวมทั้ง
 เข้าใจหลักการของเศรษฐกิจพอเพียง เพื่อการดำรงชีวิตอย่างมีคุณภาพ และมาตรฐาน ส.3.2
 เข้าใจระบบ และสถาบันทางเศรษฐกิจต่างๆ ความสัมพันธ์ทางเศรษฐกิจ และความจำเป็นของการ
 ร่วมมือกันทางเศรษฐกิจในสังคมโลก

สาระที่ 4 ประวัติศาสตร์ เป็นสาระที่สร้างความเข้าใจความหมาย ความสำคัญของเวลา
 และยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ และสามารถใช่วิธีการทางประวัติศาสตร์บนพื้นฐานของความเป็น
 เหตุเป็นผล มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ เข้าใจพัฒนาการของมนุษยชาติจากอดีต
 จนถึงปัจจุบัน ในแง่ความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่างต่อเนื่อง ตระหนักถึง
 ความสำคัญ และสามารถวิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้นเข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม
 ภูมิปัญญาไทย มีความภูมิใจ และอารงความเป็นไทย ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส 4.1 เข้าใจ
 ความหมาย ความสำคัญของเวลาและยุคสมัยทางประวัติศาสตร์ สามารถใช่วิธีการทาง
 ประวัติศาสตร์มาวิเคราะห์เหตุการณ์ต่างๆ อย่างเป็นระบบ มาตรฐาน ส 4.2 เข้าใจพัฒนาการของ
 มนุษยชาติจากอดีตจนถึงปัจจุบัน ในด้านความสัมพันธ์และการเปลี่ยนแปลงของเหตุการณ์อย่าง
 ต่อเนื่อง ตระหนักถึงความสำคัญและสามารถ วิเคราะห์ผลกระทบที่เกิดขึ้น และมาตรฐาน ส 4.3

เข้าใจความเป็นมาของชาติไทย วัฒนธรรม ภูมิปัญญาไทย มีความรัก ความภูมิใจและธำรงความเป็นไทย

สาระที่ 5 ภูมิศาสตร์ เป็นสาระที่เน้นความเข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพตระหนักถึงความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่ปรากฏในระวางที่ ซึ่งมีผลต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ในการค้นหาข้อมูล ภูมิสารสนเทศ ซึ่งจะนำไปสู่การใช้ และการจัดการอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพ ที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคัวัฒนธรรมและมีจิตสำนึก อนุรักษ์ทรัพยากร และสิ่งแวดล้อมเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน ซึ่งประกอบด้วยมาตรฐาน ส 5.1 เข้าใจลักษณะของโลกทางกายภาพ และความสัมพันธ์ของสรรพสิ่งที่สัมพันธ์ต่อกันและกันในระบบของธรรมชาติ ใช้แผนที่และเครื่องมือทางภูมิศาสตร์ ในการค้นหาวิเคราะห์ สรุป และใช้ข้อมูลภูมิสารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพ และมาตรฐาน ส 5.2 เข้าใจปฏิสัมพันธ์ระหว่างมนุษย์กับสภาพแวดล้อมทางกายภาพที่ก่อให้เกิดการสร้างสรรคัวัฒนธรรม มีจิตสำนึก และมีส่วนร่วมในการอนุรักษ์ ทรัพยากรและสิ่งแวดล้อม เพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน

แนวคิดการจัดการเรียนการสอนสังคมศึกษาในปัจจุบันและอนาคต

เมื่อสังคมปัจจุบันมีความซับซ้อน เป้าหมายของวิชาสังคมศึกษาที่เน้นความเป็นพลเมืองดี มีคุณธรรม ย่อมจะต้องมีคุณลักษณะที่สำคัญและจำเป็นอื่น ๆ เพิ่มขึ้นอีก เช่น การรู้จักคิดอย่างมีวิจรรย์ญาณ มีทักษะด้านต่างๆ นำความรู้มาแก้ปัญหาที่พบในชีวิตประจำวันได้ ทำงานร่วมกับผู้อื่นได้ เห็นคุณค่าของการทำงานที่สุจริต มีค่านิยมที่พึงประสงค์ มีความภูมิใจ รักและผูกพันกับท้องถิ่นประเทศไทย เป็นต้น แนวคิดนี้ต้องการที่จะชี้ให้เห็นมุมมองในเป้าหมายของวิชาสังคมศึกษาดังกล่าวที่มีใจจะมุ่งเน้นไปที่การพัฒนาเด็กและเยาวชนในระดับโรงเรียนเท่านั้น แต่ควรเป็นเป้าหมายของการเรียนการสอนสังคมศึกษาทุกระดับ โดยเฉพาะอย่างยิ่งระดับที่เป็นวิชาชีพครู ซึ่งจะต้องเป็นผู้ถ่ายทอดให้การเรียนรู้แก่ผู้อื่น จึงสมควรที่จะต้องได้รับการพัฒนา ก่อน และเมื่อออกไปประกอบวิชาชีพแล้วย่อมจะเป็นครูสังคมศึกษาและนักสังคมศึกษาที่มีคุณภาพ สามารถถ่ายทอดให้การเรียนรู้แก่เด็กและเยาวชนจนประสบความสำเร็จตามเป้าหมายได้อย่างแน่นอน และเมื่อพิจารณาเป้าหมายของการจัดการศึกษาในเชิงปรัชญาจะพบว่าสอดคล้องกับแนวคิดนี้ คือ 1) การศึกษาเป็นเครื่องมือในการประกอบอาชีพ 2) การศึกษาเป็นการสร้างสรรค์ตนให้เข้าถึงแก่นแท้ของความเป็นมนุษย์ รู้ความหมายของชีวิต และเข้าใจตนเอง ตั้งมั่นอยู่ในคุณธรรมจริยธรรม 3) การศึกษาเพื่อที่จะนำความรู้ ความสามารถที่ได้รับมานั้นไปใช้ประโยชน์เพื่อส่วนรวม ซึ่งในสมัยก่อนการเรียนการสอนไม่ว่าจะเป็นในระดับใดผู้สอนมักจะใช้รูปแบบการบรรยายเป็นการถ่ายทอด

ความรู้ในเนื้อหาวิชาจากผู้สอนสู่ผู้เรียน และเป็นเช่นนี้มาเรื่อย ๆ เพราะผู้สอนเองก็ได้รับการถ่ายทอดมาเช่นนี้ ผู้สอนส่วนใหญ่จึงมักคิดว่า สิ่งที่จะต้องสอนนั่นคือ เนื้อหาวิชา และมักลืมไปว่าจะใช้วิธีการสอนหรือเทคนิคการสอนอย่างไรกับเนื้อหาวิชานั้น ๆ จึงจะทำให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้อย่างครบถ้วนตามเป้าหมายของการศึกษาและจุดมุ่งหมายของรายวิชาและสาขาวิชา ดังนั้นการคิดและมุมมองของผู้สอนที่มีต่อการเรียนรู้ จึงแยกเนื้อหาออกจากหลักการสอน แต่ในความเป็นจริงสองสิ่งนี้จะต้องเกี่ยวข้องสัมพันธ์กัน ผู้สอนสังคมศึกษาจะต้องมีความรู้ความเข้าใจเนื้อหาวิชาที่จะสอนเป็นอย่างดี จนสามารถวิเคราะห์ห่อออกมาเป็นความรู้ในระดับมโนคติ หลักการ หรือทฤษฎีได้ ขณะเดียวกันความรู้ในวิชาชีพรูททุก ๆ ด้าน รวมทั้งหลักการสอน ก็จะถูกนำมาใช้ประกอบการเลือกและตัดสินใจ เพื่อจัดให้เป็นรูปแบบของกระบวนการเรียนรู้ที่เหมาะสมกับวัย ความสามารถ และสภาพแวดล้อมอื่น ๆ ของผู้เรียน มีแนวคิดของนักวิชาการที่สอดคล้อง เช่น Shulman ซึ่งเป็นนักวิจัยคนหนึ่งที่ทำการศึกษาเกี่ยวกับการสอนสังคมศึกษาเขาเห็นว่า การที่ครูมีความรู้ในทฤษฎีการสอน จะเป็นหลักสำคัญที่นำไปสู่การปฏิบัติการสอนที่ดีได้ และผู้สอนจะต้องสามารถจัดวางกระบวนการที่ผสมผสานเนื้อหาวิชา และวิธีสอนเข้าด้วยกัน เพื่อที่จะถ่ายทอดเนื้อหาความรู้ให้ผู้เรียนเกิดความเข้าใจ (Yeager, Elizabeth Anne, 2000 : p.352-353)

การเสริมสร้างทักษะ 3R 8C สำหรับผู้เรียน

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในบริบทที่มีการเปลี่ยนแปลง อย่างรวดเร็ว ต้องคำนึงถึงทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ซึ่งเริ่มต้นในประเทศสหรัฐอเมริกาที่มีแนวคิดเรื่อง “ทักษะแห่งอนาคตใหม่: การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21” พัฒนาโดยเครือข่ายองค์กรความร่วมมือเพื่อทักษะการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 ที่ต้องการเห็นเยาวชนมีทักษะ 3R ประกอบด้วย Reading (การอ่าน) wRiting (การเขียน) และ aRithmetic (คณิตศาสตร์) และ 8C ประกอบด้วย Critical Thinking & Problem Solving (ทักษะด้านการคิดอย่างมีวิจารณญาณ และทักษะในการ แก้ปัญหา) Creativity & Innovation (ทักษะด้านการสร้างสรรค์ และนวัตกรรม) Cross-Culture Understanding (ทักษะด้าน ความเข้าใจต่างวัฒนธรรม ต่างกระบวนทัศน์) Collaboration, Teamwork & Leadership (ทักษะด้านความร่วมมือ การ ทำงานเป็นทีม และภาวะผู้นำ) Communications, Information & Media Literacy (ทักษะด้านการสื่อสาร สารสนเทศ และรู้เท่าทันสื่อ) Computing & ICT literacy (ทักษะด้าน คอมพิวเตอร์ และเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสาร) Career & Learning Skills (ทักษะอาชีพ และทักษะการเรียนรู้) (นกน จันทรทอง, 2560 : 227-241) และ Compassion : มีคุณธรรม มีเมตตา กรุณา มีระเบียบวินัย (วัชระ จตุพร, 2561 : 13-14) แต่เพื่อให้เข้าใจได้ง่ายและมีสมรรถนะที่เป็นเป้าหมายของการพัฒนาที่ชัดเจนขึ้น

สมาคมการศึกษาแห่งชาติ (National Education Association, 2010) ประเทศสหรัฐอเมริกา จึงได้ประมวลและจัดหมวดหมู่สมรรถนะสำคัญต่าง ๆ ให้เหลือเพียง 4 สมรรถนะ ซึ่งเรียกว่า “Four Cs” ทำให้สะดวกต่อการจดจำและนำไปใช้ในการพัฒนาหลักสูตร และกำหนดเป็น เป้าหมายของการเรียนการสอน สาระสำคัญของแต่ละสมรรถนะสามารถกล่าวโดยสรุปได้ดังนี้

1. การคิดอย่างมีวิจารณญาณ และการแก้ปัญหา (critical thinking and problem solving) หมายถึง การที่บุคคลสามารถให้เหตุผลในประเด็นต่าง ๆ ได้อย่างมี ประสิทธิภาพ สามารถที่จะคิดอย่างเป็นระบบ วิเคราะห์ได้ว่า องค์ประกอบย่อยของ สิ่งต่าง ๆ นั้นทำงานสัมพันธ์กันในภาพรวมอย่างไร สามารถที่จะตัดสินใจ พิจารณาและวิเคราะห์ ข้อเสนอ มุมมอง ความคิด หรือประเด็นโน้มน้าวต่าง ๆ โดยประเมินจากประจักษ์หลักฐาน ที่เชื่อถือได้ นอกจากนี้ ยังจะต้องสามารถแก้ปัญหาในสถานการณ์ต่าง ๆ และระบุหรือ ตั้งคำถามที่สำคัญ ซึ่งจะนำไปสู่วิธีการแก้ไข ปัญหาที่เกิดขึ้น

2. การสื่อสาร (Communication) หมายถึง ความสามารถของบุคคลใน การที่จะจัดการความคิด ด้วยการเรียบเรียงอย่างเป็นระบบ แล้วใช้การพูด เขียน (วจนภาษา) และการสื่อสารโดยใช้ท่าทาง (อวัจนภาษา) ในหลากหลายรูปแบบ และได้ในหลายบริบท เพื่อสื่อความคิด เหล่านั้นให้ปรากฏ สามารถที่จะฟังอย่างมีประสิทธิภาพ เข้าใจสารหรือ ความหมายที่แท้จริง รวมถึงเข้าใจค่านิยม เจตคติ และเจตนาของผู้พูด ที่ซ่อนแฝงอยู่ในเนื้อหาของ สิ่งที่ฟังได้ รวมทั้งสามารถสื่อสารได้หลากหลายตามวัตถุประสงค์ ไม่ว่าจะเป็นการสื่อสาร เพื่อให้ความรู้ เพื่ออธิบาย เพื่อโน้มน้าวหรือชักชวน และสามารถใช้เทคโนโลยีได้อย่าง หลากหลาย เพื่อที่จะเสริมสร้าง ประสิทธิภาพให้แก่การสื่อสารของตนเอง

3. การร่วมมือร่วมใจ (collaboration) หมายถึง พฤติกรรมของบุคคล ที่แสดงให้เห็น ความสามารถในการทำงานร่วมกับผู้อื่น ด้วยการมีจิตใจที่เปิดกว้าง เป็นผู้รับฟังที่ดี มีจิตที่เคารพ ความแตกต่างของบุคคลอื่น สามารถที่จะยืดหยุ่นและเต็มใจที่จะประนีประนอม เพื่อที่จะทำให้งาน บรรลุตามเป้าหมาย มีความรับผิดชอบและมีค่านิยม ส่วนตัวที่จะอุทิศตนและเสียสละแก่ส่วนร่วม โดยถือว่า ตนเองเป็นสมาชิกของกลุ่มและ ต้องรับผิดชอบต่อ ที่จะทำให้อุปกรณ์หรือทีมทำภารกิจได้สำเร็จ ตามที่ตั้งวัตถุประสงค์ไว้ แม้ว่าตนเองอาจจะต้องได้รับความยากลำบากบ้างก็ตาม

4. การคิดสร้างสรรค์และการสร้างนวัตกรรม (Creativity and innovation) หมายถึง ความสามารถของบุคคลที่จะสร้างความคิดใหม่ซึ่งเป็นนวัตกรรมเพื่อนำไปใช้ใน วัตถุประสงค์ต่าง ๆ ในการแก้ไขหรือพัฒนาคุณภาพชีวิต สามารถที่จะสร้างความคิดใหม่ๆ ที่มีคุณประโยชน์ ซึ่งสามารถ นำไปวิเคราะห์ ปรับปรุง แก้ไข และประเมินความคิดเดิมที่ได้เคยคิด ขึ้นมา เพื่อพัฒนาให้เป็น ความคิดสร้างสรรค์ขั้นสูงสุด มีใจเปิดกว้าง ยอมรับและตอบสนองต่อ มุมมองความคิดอื่นๆ ที่

อาจจะแตกต่างไปจากตน นอกจากนี้ ยังจะต้องสามารถทำความเข้าใจ กับสถานการณ์หรือประเด็นปัญหาต่าง ๆ ที่เกิดขึ้นในบริบทจริง รวมถึงข้อจำกัดที่อาจจะ ส่งผลต่อความคิดใหม่ รวมทั้งมองความล้มเหลวว่าเป็นโอกาสของการเรียนรู้และการสร้างสรรค์ สิ่งต่าง ๆ อาจจะต้องใช้เวลายาวนาน และอาจจะต้องเผชิญอุปสรรคหรือความล้มเหลวในบางครั้ง

สมรรถนะข้างต้น เป็นสมรรถนะหลักที่สำคัญของการพัฒนาผู้เรียนในศตวรรษใหม่ ซึ่งสามารถที่จะกล่าวสรุปได้ว่า การจัดการเรียนการสอนในวิชาภาษาไทย มีพันธกิจที่จะต้อง พัฒนาผู้เรียนให้มี “ความเก่ง” ใน 4 ประการ คือ เก่งสื่อสาร เก่งคิด เก่งคน และเก่งชีวิต กล่าวคือ ผู้เรียนจะต้องสามารถใช้ภาษาเพื่อพัฒนาตนเอง พัฒนาคุณภาพชีวิตได้ รู้จักวิถี การคิดอย่างเป็นระบบ คิดด้วยเหตุด้วยผล มีวิจารณญาณและสามารถที่จะสร้างองค์ความรู้ใหม่ สามารถอยู่ร่วมและช่วยเหลือสังคม รวมถึงมีความเห็นชอบ ว่าอะไรคือเป้าหมายของชีวิต และการไปสู่เป้าหมายนั้นโดยการรับผิดชอบต่อสังคม และไม่สร้างปัญหาความเดือดร้อนให้ แก่ผู้อื่น (เฉลิมลาภ ทองอาจ, 2555)

เมื่อเป้าหมายของการพัฒนา คือ สมรรถนะและทักษะต่าง ๆ ข้างต้นชัดเจนแล้ว ครูผู้สอนจึงนำสิ่งเหล่านี้มากำหนดเป็นเป้าหมาย รวมถึงการสร้างเป็นมาตรฐานและจุดประสงค์ การเรียนรู้ เพื่อเป็นหลักเกณฑ์สำหรับการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอน ที่จะส่งเสริม ให้ผู้เรียนเกิดสมรรถนะต่าง ๆ ได้อย่างแท้จริง สำหรับแนวทางของการจัดกิจกรรมการเรียนรู้สังคมศึกษา ที่จะพัฒนาและเสริมสร้างสมรรถนะและทักษะในศตวรรษที่ 21

การเสริมสร้างทักษะ C-Teacher สำหรับครูผู้สอนสังคมศึกษา

ครูผู้สอนจำเป็นต้องมีทักษะสำคัญสำหรับยุคนี้ที่เรียกว่า C-Teacher ซึ่งได้แก่ (ถนอมพร เลหาจรัสแสง, 2556 : 15-19)

1. Content: ผู้สอนต้องมีความรู้และทักษะในเรื่องที่สอนเป็นอย่างดี เพราะหากผู้สอนไม่เชี่ยวชาญในเรื่องที่สอนหรือถ่ายทอด ก็ไม่สามารถทำให้ผู้เรียนเรียนรู้ได้บรรลุเป้าหมาย
2. Computer (ICT) Integration: ผู้สอนต้องมีทักษะในการใช้เทคโนโลยีมาช่วยในการจัดการเรียนการสอน เนื่องจากกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้เทคโนโลยีจะช่วยกระตุ้นความสนใจให้แก่ผู้เรียน ยิ่งถ้าได้ผ่านการออกแบบกิจกรรมการเรียนการสอนอย่างมีประสิทธิภาพจะยิ่งช่วยส่งเสริมทักษะที่ต้องการได้เป็นอย่างดี
3. Constructionist: ผู้สอนต้องเข้าใจแนวคิดที่ว่า ผู้เรียนสามารถสร้างองค์ความรู้ขึ้นได้เองจากการเชื่อมโยงความรู้อื่นที่มีอยู่เข้ากับความรู้และประสบการณ์ใหม่ ๆ ที่ได้รับ และได้จากการลงมือปฏิบัติในกิจกรรมต่าง ๆ โดยครูสามารถนำแนวคิดนี้ไปใช้ในการวางแผนการจัดกิจกรรม

การเรียนรู้เพื่อให้ผู้เรียนได้มีโอกาสสร้างความรู้และสร้างสรรค์ชิ้นงานต่าง ๆ ผ่านการประยุกต์ความรู้และประสบการณ์ที่ได้รับจากในชั้นเรียนและจากการศึกษาด้วยตนเอง

4. Connectivity: ผู้สอนต้องสามารถจัดกิจกรรมให้เชื่อมโยงระหว่างผู้เรียนด้วยกันระหว่างผู้เรียนกับผู้สอนและระหว่างผู้สอนในสถานศึกษาเดียวกันหรือต่างสถานศึกษา รวมถึงความเชื่อมโยงระหว่างสถานศึกษาและสถานศึกษากับชุมชนเพื่อสร้างสภาพแวดล้อมในการเรียนรู้ที่เป็นประสบการณ์ตรงให้แก่ผู้เรียน

5. Collaboration: ผู้สอนมีบทบาทสำคัญในการจัดการเรียนรู้ในลักษณะการเรียนรู้แบบร่วมมือระหว่างผู้เรียนกับผู้เรียน และระหว่างผู้เรียนกับผู้สอน เพื่อฝึกทักษะการทำงานเป็นทีม การเรียนรู้ด้วยตนเอง การแลกเปลี่ยนความคิดเห็นและสารสนเทศระหว่างกัน ซึ่งจะส่งผลต่อการพัฒนาผู้เรียนในด้านทักษะอาชีพและทักษะชีวิต

6. Communication: ผู้สอนมีทักษะการสื่อสาร ทั้งการบรรยาย การยกตัวอย่าง การเลือกใช้สื่อ การนำเสนอสื่อ รวมถึงการจัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ เพื่อถ่ายทอดความรู้ให้แก่ผู้เรียนได้อย่างเหมาะสมนำไปสู่ความเข้าใจและสามารถเรียนรู้ได้บรรลุเป้าหมายที่กำหนดไว้

7. Creativity: ผู้สอนจำเป็นต้องสร้างสรรค์กิจกรรมการเรียนการสอนที่หลากหลายแปลกใหม่จัดสภาพแวดล้อมให้เอื้อต่อการเรียนรู้ของผู้เรียนโดยเน้นการเรียนรู้ด้วยตนเองให้มากที่สุด ผู้สอนต้องเป็นมากกว่าผู้ถ่ายทอดความรู้โดยตรงเพียงอย่างเดียว

8. Caring: ผู้สอนต้องมีเมตตาจิตต่อผู้เรียน ต้องแสดงออกถึงความรัก ความห่วงใยอย่างจริงใจต่อผู้เรียน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดความเชื่อใจส่งผลต่อการจัดสภาพการเรียนรู้ทำให้รู้สึกผ่อนคลายซึ่งเป็นสภาพที่ผู้เรียนจะมีความสุขในการเรียนรู้และจะเรียนรู้ได้ดีที่สุด

พุทธวิธีการสอน

การเรียนการสอนตามแบบพุทธวิธีของพระพุทธเจ้าเป็นการสอนที่สามารถนำมาประยุกต์ให้เข้ากับบริบทของสังคมที่เปลี่ยนแปลงตามยุคสมัยของสังคมไทยได้เป็นอย่างดี เพราะประเทศไทยเป็นเมืองพุทธมีประวัติศาสตร์ที่เกี่ยวข้องกับพระพุทธศาสนาในทุกมิติอย่างลึกซึ้ง พุทธศาสนาเป็นรากฐานสำคัญของวิถีไทยมากกว่า 2,000 ปี พระธรรมคำสอนของสมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าจึงมีอิทธิพลต่อหลักคิด การประพฤติปฏิบัติตน วัฒนธรรม และประเพณีต่างๆ สืบเนื่องยาวนานบนผืนแผ่นดินไทย

วิธีการสอนของพระพุทธเจ้า หรือพุทธวิธีการสอนมี 5 แบบ ดังนี้ 1) วิธีเอกังสลักษณะ คือ ทรงแสดงยืนยันไปข้างเดียว เช่น ความดีมีผลเป็นสุข ความชั่วมีผลเป็นทุกข์ หรือกุศลเป็นสิ่ง

ควรบำเพ็ญ อกุศลเป็นสังควรละ 2) วิธีวิภาษลักษณะ คือ ทรงแยกประเด็นให้ชัดเจน เช่น มีผู้ถามว่า ผู้หญิงกับผู้ชายใครดีกว่ากันอย่างนี้ จะตอบยืนยันไปข้างเดียวแบบเอียงจะไม่ไหว ควรต้องตอบแยกว่า เป็นหญิงบางคนดีกว่าชายบางคน ชายบางคนดีกว่าหญิงบางคน ดังนี้ เป็นต้น เป็นคำตอบหรือคำสอนที่มีเงื่อนไข 3) วิธีปฏิปจฉาลักษณะ คือ ทรงถามย้อนเสียก่อนแล้วจึงตรัสสอน เช่น ที่ทรงสนทนากับสังกนิครนถ์ เรื่องอรรถา และอนัตตา สังกนิครนถ์ยืนยันว่า รูป เวทนา สัญญา สังขาร วิญญาณ เป็นตัวตน เป็นของตน เพราะมีตัวตน คนทั้งหลายจึงได้มีบุญมีบาป เปรียบเหมือนพืชพันธุ์ธัญญาหารอาศัยแผ่นดินจึงงอกงามไปบุลย์ ไม่มีแผ่นดินเสียแล้ว พืชพันธุ์ต่างๆ ก็ไม่มีที่อาศัยเจริญเติบโตได้ 4) วิธีอุปมาลักษณะ คือ พักปัญหาไว้ไม่ทรงพยากรณ์ คือ ไม่ทรงตอบเรื่องนั้น เพราะทรงเห็นว่าไม่เป็นประโยชน์ หรือยังไม่ถึงเวลาที่จะรู้ ตัวอย่างเรื่องพระมาลากยะมาทูลถามเรื่อง โลกเที่ยงหรือไม่เที่ยง ชีพกับสรีระเป็นอันเดียวกันหรือคนละอย่าง เป็นต้น 5) วิธีอุปมาลักษณะ คือ ทรงสอนแบบเปรียบเทียบ เช่น ทรงเปรียบเทียบภิกษุด้วยผ้าเปลือกไม้และผ้ากาสี ทรงเปรียบเทียบลัทธิของมกฺขลิโคศาลว่าเหมือนผ้าที่ทำด้วยผมคน เป็นต้น

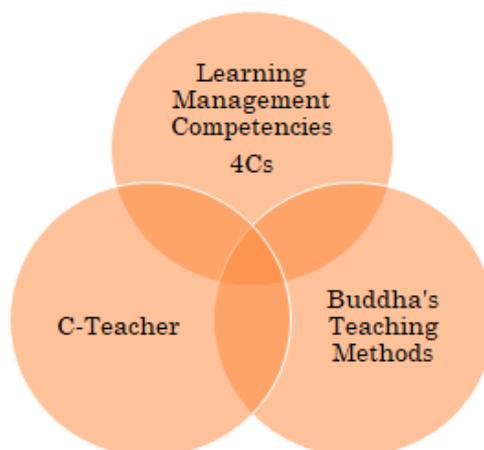
พระพุทธเจ้ามีวิธีการสอนให้ผู้เรียนได้รู้แจ้งเห็นจริง โดยอาศัยวิธีการต่าง ๆ หลากหลายให้เหมาะกับจริตนิสัยของแต่ละคน พระองค์สามารถยกเอาธรรมชาติใกล้ตัวมาเป็นสื่อในการสอนสามารถมองเห็นได้อย่างชัดเจน เมื่อได้ทอดพระเนตรเห็นวัสดุสิ่งของ บุคคลหรือเหตุการณ์เฉพาะหน้าบางอย่างที่จะเป็นประโยชน์ในการสอน พระพุทธองค์จะทรงหยิบยกเอาขึ้นมาเป็นเครื่องมือในการสอนพระธรรมทันที แสดงว่าพระองค์ทรงเห็นคุณค่าของสิ่งที่เรียกว่า "โสตทัศนูปกรณ์ (Audio visual aids)" และแสดงให้เห็นว่าการสอนของพระองค์เป็นงานประจำที่ไม่เลือกเวลาและสถานที่จะต้องสอดทุกโอกาสที่พอจะสอนได้ (บรรยวีสถ์ ผางคำ, 2563 : 2-5)

บทสรุป

การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาที่มีขอบข่ายของวิชาสังคมศึกษากว้างขวาง มีเนื้อหาสาระที่เป็นการคิดรวบยอดและหลักการจากสาขาวิชาต่าง ๆ ที่นำมาใช้สำหรับการเรียนรู้ได้อีกมาก ประกอบกับการเคลื่อนไหวเปลี่ยนแปลงของสังคมในศตวรรษที่ 21 มีผลกระทบต่อวิชาสังคมศึกษา โดยเฉพาะอย่างยิ่งในส่วนที่เป็นขอบข่ายของเนื้อหาความรู้ที่เพิ่มขึ้นและกว้างขวางยิ่งขึ้น เนื้อหาความรู้ที่เป็นข้อเท็จจริงนั้นมีการเปลี่ยนแปลงอยู่ตลอดเวลา ดังนั้นทั้งผู้สอนและผู้เรียนต้องปรับตัวตามแนวทางการจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21 ที่สำคัญคือ 1) การเสริมสร้างทักษะ 4Cs ประกอบด้วย การคิดแบบมีวิจารณญาณ การสื่อสาร การทำงานร่วมกัน และการสร้างสรรค์

2) การเสริมสร้างทักษะ C-Teacher สำหรับครูผู้สอนสังคมศึกษา และ 3) การบูรณาการพุทธวิธีการสอนกับการสอนสังคมศึกษา

สมรรถนะการจัดการเรียนรู้ของครูผู้สอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21

เอกสารอ้างอิง

- กนก จันทร์ทอง.(2560). การสอนสังคมศึกษาในศตวรรษที่ 21.วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์,ปีที่ 28 ฉบับที่ 2
- กระทรวงศึกษาธิการ.(2552).หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- โชตรัตน์ จันทน์สุคนธ์.(2551).วิชาสังคมศึกษา : ศาสตร์แห่งการบูรณาการ.วารสารวิชาการศึกษาศาสตร์ ,ปีที่ ฉบับที่ 1 เดือนมกราคม - มิถุนายน 2551 9.
- เฉลิมลาภ ทองอาจ. (2555). ก้าวสู่ศตวรรษที่ 21: เส้นชัยที่การศึกษาไทยยังไม่ถึง. วารสารครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย. ปีที่ 40 ฉบับที่ 1.
- ถนอมพร เลาหจรัสแสง.(2556).การเรียนรู้ในยุคสมัยหน้า : ตอนอนาคตครูไทย ครูพันธุ์ C. เชียงใหม่ : สถาบันบริการเทคโนโลยีสารสนเทศ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่.
- บรรยวีสต์ ผางคำ. (2563).พุทธวิธีการสอน. อุบลราชธานี : วิทยาการพิมพ์.
- วัชระ จตุพร. (2561).โรงเรียนทางเลือกกับการจัดการเรียนรู้สำหรับผู้เรียนแห่งศตวรรษที่ 21. วารสารศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น,ปีที่ 41 ฉบับที่ 2 เม.ย.-มิ.ย. 2561.

- วิภาพรรณ พินลา.(2561).การจัดการเรียนรู้สังคมศึกษาเพื่อพัฒนาผู้เรียนด้านความ
รับผิดชอบต่อสังคม. *Veridian E-Journal, Silpakorn University ฉบับ
ภาษาไทย สาขามนุษยศาสตร์ สังคมศาสตร์ และศิลปะ*, ปีที่ 11 ฉบับที่ 1 เดือน
มกราคม-เมษายน 2561.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2542).*พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ
พ.ศ.2542*. กรุงเทพฯ : สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ.
- สำนักวิชาการและมาตรฐานการศึกษา,กระทรวงศึกษาธิการ.(2551).*ตัวชี้วัดและสาระการ
เรียนรู้แกนกลางกลุ่มสาระการเรียนรู้สังคมศึกษา ศาสนา และวัฒนธรรมตาม
หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐานพุทธศักราช 2551*. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์
องค์การรับส่งสินค้าและพัสดุภัณฑ์.
- สำนักส่งเสริมวิชาการและงานทะเบียน มหาวิทยาลัยราชภัฏวไลยอลงกรณ์ในพระบรม
ราชูปถัมภ์ จังหวัดปทุมธานี. (2557).*คู่มือการจัดระบบการเรียนการสอนที่เน้น
ผู้เรียนระดับอุดมศึกษาเป็นสำคัญ*. ปทุมธานี : สำนักส่งเสริมวิชาการและงาน
ทะเบียน.
- National Education Association (NEA). (2010). *Preparing 21st century students
for a global society: An educator's guide to the "four Cs."* .
<http://www.nea.org/assets/docs/A-Guideto-Four-Cs.pdf>
- Partnership for 21st Century Skills-P21. (2011). *Framework for 21st Century
Learning*. Online, <http://www.p21.org>.
- Yeager, Elizabeth Anne.(2000). *Thoughts on Wise Practice in the Teaching of
Social Studies, Social Education*. 646; October, 2000.